

İSTANBUL'UN KADİM SÜRYANİLERİ*

Nihat DURAK**

ÖZET

Süryaniler'in on dokuzuncu asrın ikinci çeyreğinde başlayan İstanbul'a göç serüveni, Beyoğlu Tarlabası Meryemana Kilisesi ve İstanbul Süryani Patrik Vekilliği çevresinde şekillenir. Bu uzun yolculuk yirminci yüzyılın son çeyreğinde İstanbul Süryani Ortodoks Metropolitliği ile kurumsal bir yapıya bürünür.

Bu süreçte bölünme daha da belirginleşir. Batılı kiliselerin misyonerlik faaliyetleri neticesinde, Hıristiyanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip bu cemaat, birçok farklı kiliseye dağılır. Eski ve ana cemaat Süryani Kadim veya Süryani Ortodoks ismiyle yoluna devam eder.

Fener Rum Ortodoks Kilisesi'nin ruhani rekabeti, Ermeni Kilisesi'nin nüfus baskısı, Osmanlı coğrafyasının bölünmesi sonucu mensuplarından birçoğunun komşu ülke sınırları içinde kalması, bunların üzerine bir de Avrupa ve Amerika'ya göçün artması, Süryani Kadim Kilisesi'ni tarihteki yeriyle paralellik arz etmeyen bir noktaya getirir.

1986 Yılında Patrik MoranMor İgnatius I. Zekkaıvas'ın başkanlığında, Şam'daki patrikhanede düzenlenen ayinle, Yusuf Çetin 'Filüksinos' lakabı ile metropolit olarak takdis edilir ve İstanbul Abraşiyesi Ruhani Liderliği'ne resmedilir. İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi o tarihten itibaren metropolitlik statüsündedir. Aynı yıl Ankara ve İzmir şehirlerini de uhdesine alan İstanbul Abraşiyesi, Metropolit Mor Filüksinos Yusuf Çetin'in riyasetinde bir horiepiskopos, üç papaz, vakıf yönetim kurulu, kadın kolları ve gençlik kolları olarak faaliyetlerini sürdürür.

Patrik vekilliğinden metropolitlik statüsüne yükselen İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi, gençleşen kadrosuyla, yeni yüzyıla ayak uydurma çabasındadır. Müntesiplerine çeşitli alanlarda hizmet sunma gayreti içindedir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi, Kadim, Süryani Katolikler, Süryani Protestanlar, Keldaniler.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, El-mek: nihaturak41@hotmail.com

ISTANBUL'S ANCIENT SYRIANS

ABSTRACT

Syrians' migration adventure to Istanbul that began in the second quarter of the nineteenth century is shaped around the BeyoğluTarlabaşı Church of the Virgin Mary and Syrian Deputy Patriarch of Istanbul. This long trip gets an organizational structure with the Istanbul Syrian Orthodox Metropolitan in the last quarter of the twentieth century.

In this process the separation became more clearly. As a result of the missionary activities of Western churches, the community that's history is as old as the history of Christianity is divided into many different churches. The known and main community continues its presence as the Syrian Ancient or Syrian Orthodox.

The spiritual competition of the Fener Greek Orthodox Church, the population pressure of the Armenian Church and due to the fact that many of its members remained within the borders of neighboring countries as a result of the separation of the Ottoman geography and additionally the increase of immigration to Europe and the America brought up the Ancient Syrian Church upon a point that does not have any coherence with its place in the history.

With the religious ceremony that is organized in the patriarchate of Damascus in 1986 under the presidency of the Patriarch Mor Ignatius I. ZekkaIvas, Yusuf Çetin is consecrated as metropolitan with the title 'Philoxenos' and is assigned to spiritual Leadership of Istanbul Diocese. Istanbul Syrian Orthodox Church is since then in metropolitan status. Getting the cities Ankara and Izmir into its responsibility in the same year, the Istanbul Diocese, continuous its activities as an archbishop, three priests, a foundation board, women's branches and youth branches by the presidency of Metropolitan MorPhiloxenos Yusuf Çetin.

Risen from deputy patriarchate to metropolitan statue, the Istanbul Syrian Orthodox Church, with its youthening staff, is trying to fulfill the requirements of modern age. It is in an endeavor to provide services in various fields to concerned persons.

Key Words: Istanbul Syrian Orthodox Church, Ancient, Syrian Catholics, Syrian Protestants, Chaldeans.

GİRİŞ

Süryaniler'in İstanbul'la birlikteliği asırlar öncesine dayanır. Doğu Roma İmparatoru Constantinus (306-337)'un annesi Helena (d. 250-v. 330), Doğu Roma İmparatoru Iustinianus (527-565)'un eşi İmparatoriçe Theodora (527-548) ve İstanbul'un ilk metropoliti Altın Ağızlı (Chrisostom) Mor Yuhanna(d. 347-v. 407), İstanbul tarihinde iz bırakmış Süryaniler'den bazılarıdır.¹

¹<http://www.reyono.net/menu.aspx?s=14&t=abrasiye>, 13.11.2012.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

Süryani din adamları, 381 İstanbul ve 451 Kadıköy Konsilleri'ne katılmalarına rağmen, bu şehirde teşkilatlanma ve kurumsallaşma yoluna gitmemişlerdir. 542'te Gassani Meliki Haris b. Cebele (529-569)'nin teşviki ve Bizans'ın Süryani kökenli İmparatoriçesi Theodora'nın desteğiyle, İskenderiye Kıpti Ortodoks Kilisesi Patriği I. Theodosius (535-536) tarafından Süryani Kilisesi'ne 'Tibeloyo' (Evrensel Piskopos) olarak tayin edilen Yakup Baradeus (Urfa Piskoposu, 542-578)² da İstanbul'da bir kilise kurmayı tercih etmemiştir.³

Fetih öncesi İstanbul'da Süryaniler'in fert ve cemaat olarak varlığı bilinmekle beraber, yüksek bir ruhani lider ve teşkilat gözlemlenmez. Fetihden sonra da aynı durum devam eder. Süryaniler'in kurumsallaşmaları on dokuzuncu yüzyıla kadar sarkar.

Osmanlı Devleti, fetihlerle genişledikten sonra coğrafyasında yer alan Hıristiyan unsurları kendi idari sisteminde, onları ya inanç bakımından yakın bir patrikliğe bağlamış, ya da başşehir İstanbul'da bir temsilcilik bulundurmaya teşvik etmiştir. Bu durumu, İstanbul'da kilise merkezi bulunan Rum ve Ermeni Patrikhaneleri aracılığıyla uygulamaya koymuştur.⁴

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyıla gelindiğinde İstanbul'da henüz temsilciliği bulunmayan Süryaniler'i, Rum Ortodoks Patrikliği veya Ermeni Gregoryen Patrikliği'ne bağlamayı kararlaştırır. Süryani Kadimler'in, Babiali'yle münasebetlerinde bu iki kiliseden Ermeni Patrikliği'ne tabi kılınmasında, iki cemaat arasındaki mezhep birliği etkili olmuştur.⁵

Osmanlı salnamelerinde Ermeni Patrikliği'ne bağlılığı belirtilen Süryani Patrikliği'nin, kesin olarak hangi tarihte millet kabul edildiğinin tespiti ise mümkün değildir.

İSTANBUL SÜRYANİ ORTODOKS PATRİK VEKİLLİĞİ'NİN TARİHÇESİ

Ermeni kaynaklarında Süryaniler'in 1783 yılından itibaren İstanbul Ermeni Patrikliği'ne bağlılığı vurgulanır. Ancak bu tarihten önce de Mardin merkezli Süryani Patriği'nin doğrudan Babiali ile ilişki kurduğuna dair belgeler de mevcuttur. 1780 sonrası belgelerde Kudüs Süryanileri'nin Kudüs Ermeni Patrikliği'ne, Mardin ve çevresi Süryanileri'nin ise İstanbul Ermeni Patrikliği'ne tabi olduğu açıkça zikredilir.⁶

Süryani kaynaklarına göre, İgnatius II. İlyas Hindi (1838-1847) Antakya Süryani Ortodoks Kilisesi Patriği seçilince, Padişah Abdülmecid (1839-1861) tarafından tevdi edilmiş ferman, İstanbul Ermeni Patriği aracılığıyla kendisine ulaşır. Ayrıca kendisi, Süryani Ortodoks cemaatinin Halep, Musul ve Kudüs'te, Fransa'nın yardımıyla Süryani Katolik Kilisesi'nce hukuki bir gerekçeye dayanmadan el konulmuş manastır ve kiliselerini geri alma hakkına sahip olduğuna dair fermanlar da elde eder. Süryani Ortodoks Patrikhanesi'ni ilgilendiren davaları, Osmanlı makamları nezdinde takip etmek ve savunmak üzere Deyruzzafaran ve Kudüs Metropolitisi Yakup'u (sonradan Patrik II. Yakup, 1847-1871), 1844'te İstanbul'a patrik vekili olarak tayin ve takdis edip gönderir.⁷ Fakat İstanbul'da bir Süryani Kadim Patrik Vekili'nin varlığını resmen tasdik eden ilk salname 1303 (1885-86) tarihlidir.⁸

XIX. Yüzyılda Süryaniler'in başkentle ilgili tüm resmi işlemleri İstanbul Ermeni Patrikliği aracılığıyla yapılmaktadır. Bu yazışmalar Ermeniler'le ilgili defterlerde yer alır.

²Sebastian P. Brock (ed.), *Saklı İnci*, İngilizce'den çev. Gabriel Rabo, c. II, İstanbul: Onur Ofset 2006, s. 187.

³Samuel Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, İstanbul: Promat Basın Yayın 2009, s. 92.

⁴Canan Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler (1847-1918)", *Süryaniler ve Süryanilik*, haz. A. Taşğın, E. Tanrıverdi, C. Seyfeli, c. I-IV, İstanbul: Orient Yayınları 2005, c. I, s. 54.

⁵İbrahim Özcoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Kayseri 2006, s. 38.

⁶Bkz. Seyfeli, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Süryani Kadim Kilisesi Örneği", s. 261, Özcoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", s. 35.

⁷Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, s. 87 ve s. 93.

⁸Bkz. Seyfeli, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Süryani Kadim Kilisesi Örneği", s. 264.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Süryaniler'inberatları Ermeni Berat Defteri'nde yer alırken, Süryaniler'le ilgili hükümler ise, Ermeni Atik Ahkâm Defteri ile Ermeni Ahkâm Defteri'nde yer almıştır. Süryaniler'e ait tek defter ise, 'Süryani Kadim Yakubî Defteri' isimli ve Dokuz Yüz Doksan Sekiz Numaralı Divân-ı Hümayun Defterleri Kataloğu Gayr-i Müslim Cemaatlere Ait On Beş Numaralı 1251-1329 tarihli defterdir. Ancak bu defterde yazılı bir tek sayfa bulunur. Bu sayfanın konusu ise Süryaniler'den ayrılan Katolikler ve geriye kalan Süryaniler'in durumudur. Buna göre, Katolik Süryaniler ayrı bir cemaat olarak teşkilâtlandırılırken, geriye kalan Süryaniler'in İstanbul Ermeni Patrikliği'ne bağlılıkları devam edecektir. 1863'te yürürlüğe giren Ermeni Patrikliği Nizamnamesi'nde belirtilmemesine rağmen, Süryani Kadim Kilisesi'nin, bu nizamnameden sonra da Ermeni Patrikliği'ne bağlılığı devam etmiştir. Nizamname'de Süryaniler hakkında hiçbir madde bulunmamasına rağmen, bu tarihten sonra da Süryani Kadimler'in Ermeni Patrikliği'ne bağlılığı konusunda resmi anlamda bir değişiklik olmamıştır.⁹

Salnamelerde ise, Süryani Kadim Kilisesi ile ilgili ilk kayda on üçüncü sayıda (1275/1859) rastlanır. İstanbul Ermeni Patrikliği'ne bağlı olan yerler zikredilirken Kudüs Ermeni Patriği ve patrikliğe bağlı merkez ve milletler verilirken Süryani milleti tabiri kullanılır. Bundan sonraki kayıt otuz altıncı sayıda (1298/1881), 'Ermeni Patrikliği'ne dâhil Haleb ve Şam ve Diyarbakir ve Mardin ve Musul ve Kilisey-i Deyr-i Za'feran ve tevabi'-i Süryani Patriği BedrosRahib' şeklinde geçer.¹⁰

1884'e kadar Süryani Kadim Patrikliği, Ermeni patriklerini Babîali ile aralarında aracı kabul etmeyisürdürür. Bu tarihten itibaren ayrılma tartışmalarının başladığı görülmekle beraber, İstanbul'da bir Süryani Kadim ruhani merkezinin bulunmayışı ayrılığı daha sonraki yıllara taşır. Bir yıl sonra ise artık İstanbul'da bir Süryani Kadim Patrik Vekili görülür. 1303 (1885-86) ve sonrasında Süryani Kadim Patrikliği, sadece 1305 Devlet Salnamesi'nde Ermeni Patrikliği'ne dâhil olarak gösterilir. Durum böyle olmakla beraber 1890'ların başında farklı belgelere ulaşılır. Bunlardan ilki 1308 (1890) tarihli olup Süryaniler tarafından Bulgar Eksarklığı emsal gösterilerek Ermeni Patrikliği'nden ayrılmak istediklerini bildirdikleri belgedir. Rum Kilisesi'ne bağlı Bulgarların birçok konuda birlikteliklerinin olduğu, buna karşın Süryaniler'le Ermeniler'in hem dillerinin hem de ayin ve usullerinin farklı olduğu belirtilir. Bu tarihten sonraki belgelerde de Süryani Kadim Patrikliği ayrı olarak zikredilir. Ayrıca Süryaniler'e verilen fermanlarda Ermeni milletine tabi ya da Ermeni Patrikliği'ne dâhil tabirlerine artık rastlanmaz. Bu bilgilerden hareketle Süryani Kadim Patrikliği'nin 1890'ların başlarında bir tarihte Babîali ile aralarında aracılık vazifesi gören, yani kendi ayin ve adetlerinde serbest iken cismani yetkilerinde tabi olduğu Ermeni Patrikliği'nden ayrıldığı söylenebilir. Patrik bundan sonra cemaatin işlerinde doğrudan Babîali ile ilişki kurmaya başlar. Osmanlı tarafından bakıldığında ise Süryani Kadim Patrikliği artık ayrı bir millet olarak kabul edilmiştir.¹¹

Süryani Kadimler'in Ermeniler'den ayrılmak için resmi anlamda yaptıkları ilk girişim, Patrik IV. Petrus (1872-1894) dönemine rastlar. 1873'te Patrik IV. Petrus, patriklik beratını almak üzere İstanbul'da bulunduğu sırada, Nusaybin Süryani Kadim Cemaati, Padişah Abdülaziz (1861-1876)'e bir arzı gönderir. Nusaybin Süryani Kadim Cemaati, padişaha gönderdikleri bu arzıda, Ermeni milletinden ayrılıp, ayrı bir millet olarak teşkilatlanmalarına izin istemektedir. Aynı şekilde 1893'te Süryani Kadimler'in benzer bir girişimi daha olur.¹²

Salnamelerin otuz yedi, otuz sekiz ve otuz dokuzuncu (1299-1301/1882-1884) sayılarında Ermeni Patrikliği'ne dâhil Süryani Patriği'nin sadece adı yer alır, Za'feran ismi de Ğafran şeklinde

⁹ Özcoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", s. 36-37.

¹⁰ Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 70.

¹¹ Bkz. Seyfeli, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Süryani Kadim Kilisesi Örneği", s. 263-264.

¹² Bkz. Özcoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", s. 43.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

verilir. Kırkıncı sayıda (1302/1885) Süryani Kadim Patrikliği Ermeni Patrikliği'nden ayrı olarak verilirken Ermeni Katolikler'den sonra dördüncü sıradaki millet olarak zikredilir.¹³

Süryani Kadimler'in ilk kez bu kadar tafsilatlı bahis konusu edildiği kırkıncı sayıda on metropolit, bir başpiskopos, iki piskopos ve dört patrik vekiline sahip olduğu görülür. Kırk birinci(1303/1886) sayıda Süryani Kadim Patrikliği'nin ayrı olarak aldığı ve 'Dersaadet'te Süryani Patriği Vekili Rahip Abdunnur Efendi' kaydıyla İstanbul'da bir Süryani Patrik Vekili'nin de bulunduğu müşahede edilir.¹⁴

Kırk dördüncü sayıda 'Dersaadet'te mukim Süryani Patriği Vekili Timotavi Episkopos Polos Efendi'¹⁵ şeklinde bir ibare yer alır. Ancak kırk üçüncü(1305/1888) sayıda Süryani Kadim Patrikliği'nin, Ermeni Patrikliği'ne mensup olduğu tekrar zikredilir. Kırk dördüncü (1306/1889) sayıda ise hiç bir bağlılıktan bahsedilmez. Süryani Kadim Patrikliği'nin salnamelerdeki yeri, elli üçüncü (1315/1897) sayıya kadar aynıdır. Bundan sonrasında ise Süryani Kadim Patrikliği Ermeni Patrikliği'nden ayrı ve ya da bağlı olduğunu ifade eden hiçbir kayıt olmaksızın salnamelerin son sayısına kadar bu şekilde devam eder. Salnamelerdeki farklı kayıtlardan dolayı Süryani Kadim Patrikliği'nin Ermeni Patrikliği'nden hangi tarihte ayrıldığı net olarak belli değildir.¹⁶

Salnamelerin elli üçüncü sayısında (1315/1897) bağımsız olarak Rum ve Ermeniler'den sonra üçüncü sırada 'Süryani-i Kadim Patrikliği' başlığı altında geniş bir ruhani merkez kaydı düşülmüştür. Aynı sayıda 'Dersaadet'te Süryani Patriği Vekili Episkopos Polos Efendi'den de bahis vardır.¹⁷

Altmış sekizinci ve son salnamede (1333/1334 mali-1917/1918 miladi) 'Dersaadet Patrik Vekili Petrus Fehim Efendi'¹⁸ ismi yer alır.¹⁹

Süryani kaynaklarına göre, ilk kez bir Osmanlı padişahından atama fermanını doğrudan alan patrik, İgnatius IV. Petrus'tur. 1872'de patriklik makamına seçilince, bir yıl sonra atanmasının tasdikine dair fermanı almak üzere İstanbul'a gelir. Kendisinden önceki patrikler, konuyla ilgili fermanı İstanbul Ermeni Patrikliği aracılığıyla alabilirken, Patrik IV. Petrus, fermanını almak üzere Sultan Abdülaziz tarafından huzura davet edilir.²⁰

IV. Petrus'un vefatı sonrası patrik seçilen İgnatius II. Abdülmesih (1895-1905), iki kez II. Abdülhamid (1876-1909) tarafından kabul edilip, bir nişanla taltif görür.²¹

1912-1917 Yılları arasında Musul Metropolitliği yapan, daha sonra patrik seçilen İgnatius III. İlyas Şakir (1917-1932) de, Padişah V. Mehmet Reşad(1909-1918) tarafından nişana

¹³Bkz. Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 71.

¹⁴Bkz. Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 72.

¹⁵Episkopos Timoteos Bulus, İstanbul'da inşa edilmesi tasarlanan kilise, misafirhane ve şifahane binasıyla ilgili olarak Habeş İmparatoru III. Menelik(1889-1913) ve eşi Taytu Betül (d. 1851-v. 1918)'e yardım talebini ihtiva eden Süryanice bir mektup yazar. 15 Nisan 1905'te yazılan bu mektubun bir kopyası, İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi arşivindedir. (Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 101.)

¹⁶Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 73.

¹⁷Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 75.

¹⁸ Süryani Kadim Episkopos Timoteos Bulus Eronur, Padişah Vahdeddin'in kendisine vaki davetine icabet ederken, yanına oğlu Petrus'u da alır. Padişah Vahdeddin çocuğun davranış ve konuşmasından hoşlanır ve adını sorar. Çocuk 'ismim Petrus' cevabını verir. Vahdeddin, Episkopos'a bakarak, 'Bundan sonra bu çocuğun adı Petrus değil, Fehim (anlayışlı) olsun' der. Bu olayın ardından Padişah, Fehim'i Galatasaray'daki Sultanî mektebe verir, daha sonra eğitimini Fransa'da sürdürmesini sağlayıp ardından da Saray Protokol Şefliği'ne getirir. Protokol işlerinde başarılı olan Fehim, Padişah'ın güvenini kazanır ve Habeşistan'a elçi olarak tayin edilir. (Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 101.)

¹⁹Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 79.

²⁰Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 105.

²¹Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 106.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

layıkgörülür. III. İlyas, son Osmanlı Sultanı VI. MehmedVahdeddin (1918-1922) tarafından İstanbul'da kabul edilir ve Padişah'ın fermanına nail olur.²²

SÜRYANİ KİLİSESİ'NDE BÖLÜNMELE ve KADİM TERİMİ

Osmanlı belgelerinde 'Süryani Kadim Yakubî', 'Yakubî Süryani Taifesi', 'Yakubî Taifesi' şeklinde geçen Süryani Kadimler'in en bilinen adlandırmaları 'Yakubî'dir. XIX. Yüzyılda ise 'Süryani Kadim' tabiri kullanılmıştır.²³ Ayrıca resmi yazışmalarda 'Ermeni Milletine tabi Süryani taifesi' ve 'Ermeni milleti kullarına bağlı Süryani taifesi' ifadeleri de yer alır.²⁴

VI. Yüzyılda çeşitli sebeplerden dolayı dağılmaya yüz tutmuş Antakya Süryani Kilisesi'ni, Yakup Baradeus yeniden canlandırır, teşkilatlandırır. Bu sebepten o dönemde Süryaniler'in, Yakup'a izafeten, diğer cemaatlerce 'Yakubî' olarak anılmaya başlanması şaşırtıcı değildir.²⁵ XIX. Yüzyıla kadar hem doğuda hem de batıda 'YakubîSüryaniler' olarak anılır. Ancak günümüzde Süryani Ortodoks Kilisesi, Yakup'u Süryani tarihi içinde çok saygın biri olarak kabul etmekle beraber, 'Yakubî' tabirini 'Süryaniler Yakubî değil ancak Yakup bir Süryani idi' gerekçesiyle reddeder.²⁶

Deyruzzafaran Manastırı, 1293'te Süryani Kilisesi Patriklik Kürsüsü haline gelince, patrik seçimleri ve kiliseyi ilgilendirenkonsillerin toplanma merkezi de olur. Yeni patrik seçimi için burada 1782'de toplanan on üçüncü konsilde, üç adaydan Halep Metropoliti MihayelCarve (1782-1800),diğer adayların illegal kabul ettiği bir yöntemle patrikliğe yükselir. Muhafifler, aynı yılKılıt²⁷te topladıklarıkonsille Mar Matay Manastırı²⁸nın Metropoliti KurilosMatay (1782-1817)'ı patrikliğe seçer.²⁹BilâhireMihayelKarve,ana Süryani cemaat tarafından reddedildiğini öğrenince, Şam'a gidip oradaki Katolik misyonerlerle anlaşır, onların aracılığıyla Roma Papalık Kilisesi'ne iltihak eder.Süryani Kilisesi'nden ayrılan Süryani cemaatine ve kiliselerine, Roma Katolik Kilisesi tarafından patrik tayin edilir. Ayrılan bu grup Süryani Katolikler olarak isimlendirilir. Fakat Osmanlı Devleti bu ayrılığı tanımaz ve nazarı itibara almaz. Ancak 1845 tarihinde resmen miktarları tespit edildikten sonra hükümetçe kabul edilir, 'Katolik Süryaniler' olarak tanınır ve o tarihten itibaren kilise hüviyetine sahip olur. Bu tarihten sonraeski Süryaniler'e 'Süryani Kadim', yenilere de 'Yeni Süryaniler veya Katolik Süryaniler' denir.³⁰

Fakat 1251 (1835) tarihli daha eski bir belgede Süryaniler'in iki kısma ayrıldığı, Kadim Süryaniler'in 'Yakubî Süryani', Katolik Süryaniler'in ise sadece 'Süryani' diye isimlendirildiği de kayıtlıdır.³¹

²²Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 107.

²³Özçoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", s. 32, Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 67.

²⁴Özçoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", s. 40.

²⁵Brock (ed.), *Saklı İnci*, c. II,s. 187.

²⁶Ishak Sâka, *Kenisetiies-Suryaniyyetu*, Şam: Matabi'u Elif Bave'l-Edib 1985, s. 40, Sebastian P. Brock (ed.), *Saklı İnci*, İngilizce'den çev. GabrielRabo, c. III, İstanbul: Onur Ofset 2006, s. 26.

²⁷Dereçi, Mardin ile Deyruzzafaran arasında büyük bir köy. (Barsavm, *Zihniyetlerin Bahçesinde Deyruzzafaran Manastırı'nın Tarihi ve Mardin Abraşiyesi ile Manastırlarının Özet Tarihi*, çev. Gabriyel Akyüz, ed. İ. Özçoşar-H. H. Güneş, İstanbul: Prestij Reklam 2006, s. 7, I. EfremBarsavm, *Saçılmış İnciler*, Arapça'danSüryanice'ye çev. Hanna Dolapönü, Süryanice'denTürkçe'ye çev. Zeki Demir, İstanbul: Resim Ofset 2005, s. 505.)

²⁸Musul'un kuzey-doğusunda yer alan ve halen işlevsel bir manastır. (Brock (ed.), *Saklı İnci*, c. II, s. 159, Barsavm, *Zihniyetlerin Bahçesinde Deyruzzafaran Manastırı'nın Tarihi ve Mardin Abraşiyesi ile Manastırlarının Özet Tarihi*, s. 8, Barsavm, *Saçılmış İnciler*, s. 515.)

²⁹Barsavm, *Zihniyetlerin Bahçesinde Deyruzzafaran Manastırı'nın Tarihi ve Mardin Abraşiyesi ile Manastırlarının Özet Tarihi*, s. 49.

³⁰ Aziz Günel, *Türk Süryaniler Tarihi*, Diyarbakır: Oya Matbaası 1970, s. 35, Özçoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", s. 34, Mehmet Şimşek, "Süryani Kadim Patriklik Nizamnamesi (1914)", SBArD,Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi Diyarbakır Eylül 2005, sy. 6, s. 727.

³¹Seyfeli, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler", s. 84.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

Diyarbakır Salnameleri'nin (1292-1876) tarihli sayısında, ilk defa 'Kadim Süryani' ifadesinin kullanıldığı görülür. Bu salnamedeki ifade şöyledir; 'Kadim Süryani Diyarbakır Murahhas Vekili Keşiş Mirza Efendi.' Bunu takip eden salnameden sonra, yayınlanan tüm salnamelerde de bu ayırım devam eder.³²

Günümüzde de İstanbul Süryanileri mezhepsel açıdan bir bütünlük içerisinde değildir. Ana yapıyı Süryani Ortodokslar oluştururken, 1553'te bu yapıdan kopan Süryani Keldaniler ile 1782'de ayrılan Süryani Katolikler ve Anadolu'daki misyonerlik faaliyetleri sonucunda 1852'de ortaya çıkan Süryani Protestanlar, İstanbul'da varlıklarını sürdürür.³³

İSTANBUL SÜRYANİ KATOLİK KİLİSESİ

Süryaniler'in bir kısmı 1782'de itibaren MihayelCarve'nin liderliğinde Katolik mezhebine girince, 1845 yılında Osmanlı Devleti bunları ayrı bir cemaat olarak kabul ve 'Katolik Süryaniler' adıyla tescil eder.³⁴

Türkiye Süryani Katolikleri'nin İstanbul'daki merkezi, Gümüşsuyu'nda bulunan kilisedir. Bu merkez kilisenin dışında, Kadim Süryaniler'in kullanımındaki Kumkapı Kilisesi de Süryani Katolikler'in mülkiyetinde bulunur. İstanbul'daki dini liderleri, Metropolit Monsenyör Yusuf Sağ (1985)'dir. Süryani Katolikler'in İstanbul'da dini temsil statüleri 1985'te patrik vekilliği, 1991'de metropolitlik makamına yükseltilmiştir. Metropolit Yusuf Sağ, İdil doğumlu olup, Süryani Kadim manastırlarında eğitim görmüştür. Türkçe, Süryanice ve Arapçaya hâkimdir.³⁵

SÜRYANİ PROTESTANLAR

1852-1860 yılları arasında yoğun bir protestan misyonerlik faaliyetine maruz kalan Süryani Kadimler'den bir grupbu mezhebi kabullenir. Bu grup, Diyarbakırlı BaşdiyakosSalibave Mardinli BaşdiyakosCercisHidâyeöncülüğünde bir yapılanmaya gider. İlk episkopos olarakCercisHidâye seçilir.³⁶ Günümüzde Süryani Protestanlar, İstanbul'da müstakil kurumsal bir yapıya sahip değildir.

İSTANBUL SÜRYANİ KELDANİ KİLİSESİ

1553'te ana kiliseden kopan ve şu an Babil Patrikliği'ne bağlı olan Süryani Keldaniler³⁷'in İstanbul'daki merkezleri, Beyoğlu'ndadır. İstanbul'daki dini liderleri Monsenyör Joseph Pallikunnel (2008)'dir. Süryani Keldani Kilisesi'nin dini temsil statüsü, Paul Karataş (1977-2005) döneminde başpiskoposluk iken, bilâhîre göreve gelen François Yakan (2007-2008) ve Joseph Pallikunnel döneminde 'apostolik yönetici' seviyesine inmiştir. Keldaniler'in Kurtuluş ve Galatasaray'da birer papazın görev yaptığı iki kiliseleri mevcuttur. Ayrıca BeyoğluKeldani Katolik Kilisesi Vakfı isimli bir müesseseye de sahiptir.³⁸

TARLABAŞI MERYEMANA KİLİSESİ'NİN TARİHÇESİ

Süryaniler'in 1782'de Süryani Kadim ve Katolik Süryaniler olarak ikiye ayrılmasının ardından, iki topluluk arasında bazı meseleler ortaya çıkar. Bunların başında kilise ve manastırların nasıl paylaşılacağı konusu gelir. Her iki Süryani cemaati de, bu sorunlar için sık sık merkezi otoriteye başvurmak zorunda kalır. Bu mücadeleler sırasında papaya bağlılıkları sebebiyle Süryani Katolikler daha güçlü görünür. Bu ilişkisayesinde Osmanlı Devleti'nde yaşayan

³²Şimşek, "Süryani Kadim Patriklik Nizamnamesi", s. 727.

³³Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 46.

³⁴Cebrail Aydın, *Süryani Kadim Patriği Mar İğnatyos I. Zekka Ayvaz'ın Türkiye'ye Ziyareti*, İstanbul: Süryani Ortodoks Kilisesi Metropolitliği 1982, s. 19.

³⁵Tuma Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, Södertälje/İsveç: Nsibin Yayınları 1991, s. 18, Günel, *Türk Süryaniler Tarihi*, s. 35-36.

³⁶Günel, *Türk Süryaniler Tarihi*, s. 36.

³⁷Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 46.

³⁸Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 18.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Katolikler'inhamisi durumundaki Fransa'nın da desteğini alırlar. Süryani Kadimler ise hem başkentte bir temsilciye sahip değildi, hem de Babîali ile ilişkilerini ancak Ermeni Patrikliği aracılığıyla yürütebiliyordu. Dolayısıyla kendi haklarını Süryani Katolikler karşısında gerektiği gibi savunacak bir yapıdan uzaktı. Bundan dolayı Süryaniler'in ilk girişimi İstanbul'da kendilerini temsil edecek bir kurum meydana getirmek olur. SüryaniKadimler, bu girişimleri sonucunda 1844'teMeryemana Kilisesi'ne yerleşir ve İstanbul'da bir temsilcilik oluşturur. Süryaniler bu kurum sayesinde hem XIX. yüzyılda Osmanlı coğrafyasındaki gayrimüslimlerin statülerinde meydana gelen değişiklikleri yakından izleme fırsatı bulur hem de sadece merkezle iletişimi sağlamakla sınırlı olsa, Ermeni Patrikliği'ne bağlı olmanın onları geri planda bıraktığının farkına varmaya başlar. Bununla birlikte artık politik gayelerden dolayı Anadolu'da hem etkilerini arttırmak isteyen, hem de nüfuslarını daha fazla göstermek isteyen Ermeniler, Süryaniler üzerinde baskı kurmaya başlar. Bir yandan Süryani kilise ve manastırlarına baskı yaparken, bir yandan da Süryani nüfusunu da Ermeni nüfusu içinde göstermeye devam ederler. Bu durum Süryani Kadimler'in, Ermeni Patrikliği'ne olan bağlılıklarını sona erdirmeye gayreti içine girmelerine neden olur.³⁹

Süryani kaynaklara göre, Tarlabası Meryemana Kilisesi'nin kuruluşu 1844 yılına dayanır. İstanbul'a yerleşen ilk Süryaniler, ibadetlerini yapabilmek ve yanlarına gelen ruhanileri barındırabilmek amacıyla, Beyoğlu Tarlabası'nda bulunan Karnavula Sokak'ta (bugünkü adı Karakurum Sokak) ahşaptan yapılmış oldukça küçük bir ev satın alır.⁴⁰Bu bina, 1844'teMetropolit Yakup tarafından ibadethaneye çevrilir. Kilisenin yanında ikametgâh olarak kullanılabileceği bir de konut yaptırır. Ardından küçük bir matbaa satın alır ve burada Süryanice Mezmurlar ve Gerşunice kitaplar bastırır. Bu eserlerin bir kısmı günümüze kadar gelmiştir.⁴¹

Ermeni kaynakları ise, mezkûr binanın 'SurpAsdvadzadzin' isimli eski bir Ermeni kilisesi olduğunu ve zamanın Ermeni Patriği tarafından Süryaniler'e tahsis edildiğini ifade eder.⁴²

1870'de Beyoğlu'nda çıkan bir yangında harap olan ahşap kilise, 1878'de Urfalı Rahip Abdunnur ve dönemin cemaat başkanı Simhorlu Zarif Efendi tarafından gerekli izinler alındıktan sonra, yıktırılarak yeniden yaptırılır.⁴³Kilisenin bugün de mevcut olan kitabesi, 1878'i büyük imar tarihi olarak kaydeder. Bu tarihten sonra, kilise kâgir bir yapıya dönüştürülür. Kilise, 1880'de Ermeni Patriği II. NersesVarjabedian (1874-1884)'ın yardımlarıyla tekrar ibadete açılır.⁴⁴

TARLABAŞI MERYEMANA KİLİSESİ'NİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Süryaniler'in 1830'lardaki ilk toplu göçünden sonra, 1950'lilerde başlayan ikinci göç dalgasıyla birlikte, İstanbul'da yaşayan Süryani Ortodoks nüfusu da artmaya başlar. Mevcut kilise yetersiz kalır. Bundan dolayı bitişindeki binanın satın alınarak kilisenin büyütülmesine karar verilir.1961'de Abdunnur Aydın'ın başkanlığındaki II. Dönem (1959-1964) Vakıf Yönetim Kurulu bir çalışma içine girer. Gerekli yasal izinler alınır. Mimari işleri Diyarbakırlı yüksek mühendis Hanna Hıdırşah denetiminde yapılan kilisenin, mihrap ve kolonları için Mardin'den getirilen sarı taşların, yontma ve nakış işleri Midyatlı Habib Aktaş, Mardinli Sait Mimarbaşı ve İlyas Taşçı tarafından yapılır. Mardin Metropolit Filüksinos Hanna Dolapönü (1947-1969)'nın riyasetinde temel atma töreni yapılır. 3 Kasım 1963'te Patrik III. Yakup (1957-1980) başkanlığında

³⁹Özcoşar, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", s. 41-42.

⁴⁰http://suryanikadim.org/ortodoks_cemaati.aspx, 12.12.2012.

⁴¹ Akdemir, *İstanbul Mozaiğinde Süryaniler*, s. 93, Aydın, *Süryani Kadim Patriği Mar İğnatiyos I. Zekka Ayvaz'ın Türkiye'ye Ziyareti*, s. 83.

⁴²TomasÇerme, "SurpAsdvadzadzin Ermeni-Süryani Kilisesi", Tarih ve Toplum, sy. 202, İstanbul Ekim 2002, s. 36.

⁴³Aydın, *Süryani Kadim Patriği Mar İğnatiyos I. Zekka Ayvaz'ın Türkiye'ye Ziyareti*, s. 83, Akdemir, *İstanbul Mozaiğinde Süryaniler*, s. 93.

⁴⁴Akdemir, *İstanbul Mozaiğinde Süryaniler*, s. 93, http://suryanikadim.org/ortodoks_cemaati.aspx, 12.12.2012.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

bir ayinle ibadete açılıp takdis edilir. Bu törene Fener Rum Ortodoks Patriği I. Athenagoras(1948-1972), Türkiye Ermeni Patriği ŞinorkI. Kalutsyan (1963-1990), Türkiye Latin Katolikleri temsilcisi Mgr. Gauthier Pierre Georges AntoineDubois (1974-1989 Arası Türkiye Latin Katolikleri Lideri ve Papa Vekili), American Board Heyeti temsilcisi Melvin A. Wittler, Ermeni Katolikleri temsilcisiMgr. HovannesÇolakyanyan (1967'den itibarenEpiskopos ve Türkiye Ermeni Katolikleri Lideri), Keldani ve Süryani Katolik temsilcileri ve her toplumdaki resmi yetkililer katılır.⁴⁵

IX. Dönem (1991-1997) Yönetim Kurulu Başkanı Cemil Tahincioğlu ve âza arkadaşları zamanında, metropolitliğin yatakhane bölümü, mutfak ve yemek salonu, sekreteryaya ofisi, bilgisayar donanımı gibi yapısal değişiklikler gerçekleştirilir. Ayrıca cemaat içi iletişime yönelik 'Zelge' ve 'Yeni Işınlar' adlı dergiler yayınlanır. Kadınlar Kolu kurumsallaşır. Kilisenin yıllık takvimi kapsamlı şekilde tasarlanır ve düzenlenir.⁴⁶

XI. Dönem (2001-2006) Yönetim Kurulu Başkanı Yakup Tahincioğlu ve üye arkadaşları zamanında temin edilen resmi izinle, kilisenin sağ ve sol tarafındaki evler satın alınıp, ana binaya katılır. İnşa edilen yeni binalarınmevcut katlarla bağlantıları sağlanır; metropolit ve yönetim kurulu kabul salonları bir düzene kavuşturulur ve alt salondan üst salona çıkan iki asansör kurulur. İki yıl süren bu tadilatın sonunda, kilise 28 Mayıs 2006'da Patrik Moran Mor İgnatius I. Zekkaİvas (1980)'ın katılımıyla düzenlenen bir törenle yeniden ibadete açılır.Bu açılışa, Türkiye Ermenileri Patriği II. MesropMutafyan (1998), Rum Ortodoks Patriği I. Bartholomeos (1991)'un temsilcisi, Vatikan Büyükelçiliği eski temsilcisi Monsenyör George AntuvanMarovitch (1989-1991), çeşitli kiliselerden ruhaniler ve sivil yönetim kurulları katılır.⁴⁷

İSTANBUL SÜRYANİ ORTODOKS KİLİSESİ METROPOLİTLİĞİ

İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi 1844'ten 1986'ya kadar patrik vekilliği statüsünde yönetilir. 1986'da Antakya Süryani Ortodoks Kilisesi hiyerarşisinde statüsü metropolitlik makamına yükseltilir. Kuruluşundan günümüze kadar, bu kiliseyi yönettiği tespit edilebilen ruhaniler şunlardır: Kurucu Patrik VekiliMetropolit Yakup(1844-1847), DiyonosiusAbdunnur (1880-1885), EpiskoposTimoteosBulusEronur (1889-1914), HoriiepiskoposAbdulahatGabus (1918), Başrahip CebraİL Öğütçü (1937-1949), Metropolit Hanna Dolapönü (1947-1969) (Dolapönü, Mardin Metropolitidir, o dönemde İstanbul Süryani Ortodoks Patrik Vekilliği de onun uhdesindedir.), HoriiepiskoposSamuel Ezber (1969-1975), HoriiepiskoposSamuel Akdemir (1977-1986).⁴⁸

28 Eylül 1986'da Patrik Moran Mor İgnatius I. Zekkaİvas, Şam'da patrikhanededüzenlenen bir ayinle Yusuf Çetin'i 'Filüksinos' lakabı ile metropolit olarak takdis eder ve İstanbul AbraşiyesiRuhani Liderliği'ne resmeder. İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi o tarihten itibaren metropolitlik statüsünü elde eder. 1986'da Ankara ve İzmir, 2002'de Adıyaman, Urfa, Malatya, Gaziantep, Elazığ ve Adana yörelerinin de bağlandığı İstanbul Abraşiyesi Metropolit Filüksinos Yusuf Çetin'in riyasetinde bir horiepiskopos, üç papaz, vakıf yönetim kurulu, kadın kolları ve gençlik kolları olarak faaliyetlerini idâme etmektedir.⁴⁹

Melki Ürek'in 10 Aralık 2006'da, 'Gregorius' lakabıyla Adıyaman ve Çevre İller Metropolit ve Patrik Vekili olarak resmedilmesiyle, bu tarihe kadar İstanbul

⁴⁵ Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 118, s. 122, s. 139 ve s. 158, Truman Şakarer, "Tarlabası Kilisesi Tarihi", İdem, sy: 7-8, İstanbul Kasım 2004, s. 19, Aydın, *Süryani Kadim Patriği Mar İgnatios I. Zekka Ayvaz'ın Türkiye'ye Ziyareti*, s. 83, http://suryanikadim.org/ortodoks_cemaati.aspx, 12.12.2012.

⁴⁶ Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 122.

⁴⁷ Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 122 ve s. 266.

⁴⁸ Akdemir, *İstanbul Mozaikinde Süryaniler*, s. 95-124.

⁴⁹ <http://www.reyono.net/menu.aspx?s=14&t=abrasıye>, 13.11.2012.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Metropolitliği'nin hüdusunda bulunan Urfa, Malatya, Gaziantep, Elazığ ve Adana şehirleri Adıyaman Metropolitliği'ne bağlanmıştır.⁵⁰

Metropolitlik merkezi, Beyoğlu Tarlabası Meryemana Kilisesi'dir. Ayrıca özel izinle başka cemaatlara ait bazı kiliselerde kullanılır. 1961'den itibaren Rum Ortodoks Kumkapı Meryemana ve Merdivenli Kiliseleri, Beyoğlu Ayakostantin Kilisesi ve Kınalıada'daki Yazlık Kilise, 1975'ten bu yana Dominiken Katolik Samatya ve Bakırköy Kiliseleri, 1975'ten günümüze Kadıköy Moda Latin Katolik Asampsiyon Meryemana Kilisesi, 1986'dan itibaren Yeşilköy Latin Katolik İstefanos Kilisesi, Büyükkada Latin Katolik Kilisesi ve Karaköy Kilisesi, haftanın belli gün ve saatlerinde Süryani Kadim cemaatine kullanılmaktadır.⁵¹

Metropolitlik gelişmekte olan bir kütüphaneye de sahiptir. Kütüphanede ilahiyat, edebiyat ve tarih gibi değişik bilim dallarına ait yedi yüz elli matbu ve elyazması eser mevcuttur.

1961'de Diyakon İbrahim Asil vasıtasıyla, Episkopos Timoteos Bulus'un oğlu Fehim Eronur tarafından, babasından miras kalan sekiz elyazması kitap kütüphaneye hediye edilmiştir. Diyarbakırlı Hori episkopos Bişara'nın oğlu Tuma Hori Başaranlar tarafından babasından miras kalan iki yüz elli beş elyazması kitap, Hori episkopos Samuel Akdemir'in patrik vekilliği döneminde kütüphaneye bağlanmıştır.⁵²

BEYOĞLU SÜRYANİ KADİM MERYEMANA KİLİSESİ VAKFI

İstanbul'daki Süryani cemaatin sosyal gereksinimleri ve kilisenin maddi ihtiyaçları, 1959'a kadar gayri resmi kurullar tarafından karşılanıyordu. Göç sonucu artan Süryani Ortodoks nüfusla iletişim güçleşmişti. Bunlara kilisenin sivil idaresi de eklenince resmi yetkiye ihtiyaç duyulur.

1959'da Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne müracaat edilerek, Beyoğlu Süryani Kadim Meryemana Kilisesi Vakfı adıyla bir müessese kurulur. On iki kişiden oluşan yönetim kurulu tüzel kişiliğe kavuşturulur. Vakıf yönetim kurulu, İstanbul'da mukim Süryani Kadim Cemaati'ni, tam yetki ile temsil eden tek kuruluş haline gelir. Seçim kanununun ilgili maddeleri gereğince, beş senede bir yapılan seçimle iş başına gelir. Görev ve yetkileri kurumun resmi tüzüğünde belirlenmiştir.⁵³

Beyoğlu Süryani Kadim Meryemana Kilisesi Vakfı'nın cemaate yönelik hizmetlerinden biri, İstanbul Süryanileri'nin yıllardır eksikliğini hissettikleri kabristan konusunu çözüme kavuşturmasıdır.

Zeytinburnu'ndaki Kozlu Süryani Mezarlığı'nın arazisi, 1959-1964 yılları arasındaki İstanbul Süryani Kadim Meryemana Kilisesi II. Dönem Vakıf Yönetim Kurulu başkanı Abdunnur Aydın zamanında satın alınmıştır. İdaresi ve sorumluluğu, Vakıf Yönetim Kurulu'na aittir.⁵⁴

İlk seçimin yapıldığı tarih 25 Ekim 1959'dan günümüze kadar on üç vakıf yönetim kurulu iş başına gelmiştir. 26 Kasım 2006'daki seçimi kazanan XII. Dönem Yönetim Kurulu'na, vakfın tarihinde ilk kez olmak üzere bir bayan üye girmiştir. 20 Kasım 2011'deki seçimle iş başına gelen, Sait Susin başkanlığındaki on iki kişilik kurul şu an görevi yürütmektedir ve bayan üye sayısı üçe yükselmiştir.⁵⁵

⁵⁰Zeki Demir, *Habsus*, İstanbul: Anadolu Ofset 2013, s. 37.

⁵¹Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, s. 48 ve s. 52, Şakarer, "Tarlabası Kilisesi Tarihi", s. 19, http://suryanikadim.org/ortodoks_toplumu.aspx, 13.11.2012.

⁵²Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, s. 149.

⁵³Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, s. 152, <http://www.suryanikadim.org/vakif.aspx>, 13.11.2012.

⁵⁴Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, s. 157.

⁵⁵<http://suryanikadim.org/yonetim.aspx>, 09.09.2013.

GÜNÜMÜZ İSTANBULU'NDA SÜRYANİLER

1830'larda İstanbul'a göç eden ilk Süryaniler, Simhor, Bitlis, Diyarbakır ve Harput menşelidir.⁵⁶Süryaniler'in İstanbul'a yerleşme istekleri, 1841'de Patrik II. İlyas Hindi tarafından da teşvik edilir.⁵⁷

II. Cihan Harbi döneminde İstanbul Süryani nüfusu birkaç yüz kişiyle ifade edilir.⁵⁸

İkinci göç dalgası ise 1950 yılından itibaren günümüze kadar süre gelir. Bu dönemde göç eden gruplar, genellikleMardin, Midyat, Turabdin, İdil ve Nusaybinliailerden oluşur.Nispeten daha az da olsa Diyarbakır, Adıyaman, Elazığ, Urfa, Malatya, Antakya ve Siirt'ten de göç eden aileler bulunur.⁵⁹

Günümüzde İstanbul'da yaşayan Süryani Cemaati'nin nüfusunu 1991 tarihli bir kaynakbin beş yüz aile,⁶⁰yine1991 tarihli bir başka kaynak bin sekiz yüz aile,⁶¹2009 tarihli bir kaynak iki bin beş yüz aile⁶² olarak verir. Buradan hem İstanbul'dan yaşayan nüfusun doğum yoluyla arttığı hem de Güneydoğu Anadolu'dan göçün devam ettiği sonucuna varılabilir. Bu arada İstanbul'dan Avrupa ve Amerika'ya göçün de sürdüğünü göz ardı etmemek gerekir.

Süryani nüfusun yaklaşık bin altı yüz ailesi, Süryani Kadim Kilisesi'ne mensup Süryani ailelerdir. Geri kalan iki yüz kadar ailenin yüz kadarı Süryani Katolik, diğerleri ise Keldani Kilisesi'ne mensup Süryaniler ve Süryani Protestanlar'dır. Aileler il bazında bir ayırma tabi tutulduğunda, bin yüzünün Mardin, dört yüzünün Diyarbakır, iki yüzünün Adıyaman ve Elazığ, yüzünün ise Antakya, Malatya ve Siirt kökenli aileler olduğu görülür.Aileler kentsel veya kırsal kökenli şeklinde bir tasnife tabi tutulursa, bin üç yüz ailelik büyük bir çoğunluğun kent menşeli ailelerden oluştuğu müşahede edilir. Bu ailelerin büyük bir bölümünü teşkil eden grup ise sekiz yüz aile ile Mardinliler'den oluşur. Kırsal kesim kökenli beş yüz ailenin büyük bölümünü ise, üç yüz aile ile Midyat ve çevresindeki köylerden gelen aileler oluşturur.⁶³

İSTANBUL SÜRYANİLERİ'NDESOSYAL HAYAT

Süryani nüfusun en çok yoğunlaştığı semtler arasında Yeşilköy, Bakırköy, Kadıköy, Şişli, Kurtuluş, Gedikpaşa, Kocamustafapaşa, Sefaköy, Küçükçekmece ve Avcılar gelir. Ekonomik şartların getirdiği iyileşmeler sayesinde daha farklı semtlere geçiş olduğu gözlemlenir. Gitgide bu semtlerdeki yoğunlukları kaybolmaktadır.⁶⁴

İstanbul Süryanileri'nin ekonomik yapılarındaki durumları, onların yerleşim alanlarını seçimlerine de yansır. Zengin aileler, İstanbul'un lüks semtlerinde ya kendi evlerinde ya da kirada oturur. Daha düşük gelir gruplarında bulunan Süryani aileler ise, İstanbul'un mütevazı semtlerinde ya geçmişte satın aldıkları evlerde ya da makul bir kira düzeyindeki evlerde oturur.İstanbul'un pahalı semtleri Kadıköy, Moda, Feneryolu, Göztepe, Erenköy, Suadiye ve civarında üç yüz elli kadar Mardinli Süryani aile meskündür. Bu aileler arasında az da olsa Midyatlı aileler bulunur.⁶⁵

⁵⁶GabrielRabo, "Süryani Diasporasında Kiliseler ve Toplumsal Kuruluşlar", Almanca'danTürkçe'yeçev: Edip Bayındır, *Avrupa Birliği, Türkiye ve Süryani Göçü Sempozyumu*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi 26 Mayıs 2005, s. 1-2.

⁵⁷Akdemir, *İstanbul Mozaiğinde Süryaniler*, s. 92.

⁵⁸Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 7, http://suryanikadim.org/ortodoks_cemaati.aspx, 12.12.2012.

⁵⁹Akdemir, *İstanbul Mozaiğinde Süryaniler*, s. 93, http://suryanikadim.org/ortodoks_cemaati.aspx,12.12.2012.

⁶⁰Yakup Bilge, *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*, İstanbul: Zafer Matbaası 1991, s. 108.

⁶¹Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 8.

⁶²Akdemir, *İstanbul Mozaiğinde Süryaniler*,s. 52.

⁶³Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 8.

⁶⁴http://suryanikadim.org/ortodoks_toplumu.aspx, 12.12.2012.

⁶⁵Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 10.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Yeşilköy, Florya, Avcılar ve civarında ise, aynı gelir düzeyinden olmak üzere üç yüz civarında Mardin ve Diyarbakırlı Süryani aile yaşar. Daha az pahalı semtlerden Bakırköy, Bahçelievler, Ataköy ve civarında ise dört yüze yakın her yöreden Süryani aile bulunur. Diyarbakırlı Süryaniler'in çoğunluğunun ikamet ettiği Kurtuluş semtinde ise üç yüz elli Süryani aile yaşar. Kumkapı, Samatya, Kocamustafapaşa gibi Suriçi bölgesinde, çoğunluğunu kırsal kesim ailelerin oluşturduğu iki yüze yakın Süryani aile barınır. İstanbul Süryanileri'nin altmış yaş ve üzerindeki nüfusunun okuma yazma oranı, yüzde elli-altmış civarında olduğu tahmin edilir. İstanbul Süryanileri'nin geneli içerisinde okuma yazma oranı ise yüzde seksenlere yaklaşır.⁶⁶

İstanbul Süryanileri içerisinde bir yüksekokul bitirmiş ve/veya devam edenlerin toplamının, genel nüfus (İstanbul Süryanileri) içerisindeki oranı yüzde üç civarındadır. İstanbul Süryanileri'nin büyük bir bölümü, anadilleri Süryanice ve eğitim dilleri Türkçe dışında, turistik işlerle uğraştıklarından dolayı en az bir yabancı dili konuşur.⁶⁷

Süryaniler arasında dilde bir homojenlik yoktur. Devlet ile olan ilişkilerinde, resmi dil olarak Türkçe'yi kullanmalarına rağmen, günlük hayatta bu dili konuşmazlar. Yaygın olarak kullanılan diller Süryanice, Kürtçe ve Arapça'dır. Süryaniler, Süryanice'nin batı ve doğu lehçelerini konuşur.⁶⁸ Genel olarak Süryani Ortodoks ve Süryani Katolik Kiliseleri'ne bağlı Süryaniler, Süryanice'nin batı lehçesini kullanırken, Keldani Kilisesi'ne bağlı olanlar doğu lehçesiyle konuşur.⁶⁹

İSTANBUL SÜRYANİLERİ'NDE EKONOMİK HAYAT

İstanbul'da yaşayan Süryani ailelerin yüzde seksen dördlük bölümünün ekonomik açıdan bir sorunları yoktur. Yüzde on altılık kısım ise, ekonomik olarak zayıf durumdadır. Ekonomik açıdan zorluk çekmeyen grubun yüzde beşini çok zengin sayılabilecek Mardinli aileler, yüzde ellisini zengin sayılabilecek Mardin ve Diyarbakırlı aileler, geri kalan yüzde yirmi dokuzu ise normal gelire sahip, çeşitli şehirler ile Midyat ve çevresindeki köylerden gelen aileler oluşturur. Ekonomik açıdan zorluk çektikleri kabul edilenler, Mardin ve Diyarbakır haricindeki şehirlerden göç etmiş kırsal kesim kökenli ailelerdir.⁷⁰

İstanbul'daki Süryani ailelerin yüzde altmışı kendi iş yerlerinde çalışır. Geri kalan yüzde kırkılık dilime giren ailelerin, mensuplarından en az biri çalışma hayatına devam etmektedir. Bu grubun büyük bir bölümünün işverenleri de yine Süryaniler'dir. İstanbul Süryanileri'nin yüzde elli beşikendi sahibi oldukları evlerde otururken, geri kalanı kiracı konumundadır.⁷¹

İstanbul'daki Süryaniler, hemen hemen her meslek grubunda faaliyet gösterir. En fazla ilgi gösterdikleri faaliyet alanları şöyle sıralanır: Sarraflık, dericilik, serbest ticaret, tekstil ve hazır giyim, tıp, sanayi, inşaat, manifatura, muhasebe ve eğitimidir.⁷²

Süryani orta sınıfında, üretim genellikle erkeklerin üzerindedir; kadınlar ise ev dışında üretime katılmaz. Süryaniler'in ekonomik olarak zayıf sayılabilecek ailelerinde, erkekle birlikte kadın da üretime katılır. Çeşitli atölye ve fabrikalarda işçi olarak çalışırlar.⁷³

⁶⁶ Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 11.

⁶⁷ Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 12.

⁶⁸ Bilge, *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*, s. 115.

⁶⁹ Bilge, *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*, s. 116.

⁷⁰ Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 9, Bilge, *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*, s. 128.

⁷¹ Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 10, Bilge, *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*, s. 128.

⁷² http://suryanikadim.org/ortodoks_toplumu.aspx, 12.12.2012.

⁷³ Bilge, *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*, s. 128.

İSTANBUL SÜRYANİLERİ'NDEKÜLTÜREL HAYAT

İstanbul Süryanileri çeşitli şekillerde kültürel hayatlarını zenginleştirecek faaliyetler içerisinde.

İstanbul Süryani Kadimler'in kültürel alanda ilk attıkları adımlardan biri de, 1960 yılında kurdukları Med Kültür Derneği'dir. Bu derneğin kuruluş amacı, Süryani toplumunun birlik ve beraberliğini sağlamak ve Süryanileri kültürel yönden İstanbul halkına tanıtmak olarak tüzüğünde yer alır. Sekiz kişilik bir grup tarafından oluşturulan derneğin kurucu başkanı Dr. Samuel Akyol'du. Tarlabası Meryemana Kilisesi merkez salonundatiyatroyunları gibi çeşitli kültürel faaliyetler tanzim eden dernek, 12 Eylül 1980 ihtilali sonrası kapatılır.⁷⁴

Mor Filüksinos Yusuf Çetin'in metropolitliğe resmedilmesiyle beraber, İstanbul Süryanileri birçok süreli yayın neşrine başlar. Kısa aralıklarla Bülten, Gençlik Bülteni, Zelge ve Yeni Günışığı isimli dergiler yayımlanır.⁷⁵

Süryani Kadimler'in diğer bir kültürel faaliyeti olan İdem Dergisi, XI. Dönem Vakıf Yönetim Kurulu tarafından Naim Dilmener'in editörlüğünde yayın hayatına başlar. İlk sayısını Mayıs 2002'de çıkaran İdem Dergisi, Ağustos 2005'ten itibaren internet ortamında www.reyone.net adresi üzerinden yayımlanmaktadır.⁷⁶

İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi Metropolitliği'nin de www.suryanikadim.org isimli resmi bir internet sitesi vardır.⁷⁷

İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi Metropolitliği, son otuz senede neşrettiği yüzü aşkın dini, edebi ve tarihi kitapla, cemaatin kültürel hayatına destek verir.⁷⁸

Beyoğlu Süryani Kadim Meryemana Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu'nun takip ettiği dava neticesinde 18 Haziran 2013'te Ankara 13. İdare Mahkemesi'nin verdiği kararla Süryani Ortodokslar, bir anaokulu açmak için gerekli hukuki zemine sahip olmuştur.⁷⁹

İstanbul Süryanileri, Samatya Kilisesi'ne devam eden gençlerin oluşturduğu Doğu Gençlik, Tarlabası Meryemana Kilisesi'ne mensup gençlerin kurduğu Barışspor, Kumkapı Kilisesi müdavimlerinin kurduğu Doğan Güneş, Bakırköy Kilisesi gençlerinin oluşturduğu Birlikspor ve herhangi bir kiliseye bağlı olmayan Gülgöze (Civardo-Aynverd) Spor olmak üzere beş kulüple sportif faaliyetlere katılır.⁸⁰

İSTANBUL SÜRYANİLERİ'NDEDİNİ HAYAT

Süryaniler çok renkli bir ayin geleneğine sahiptir.

Süryani Kadimler, 325 İznik, 381 İstanbul ve 431 Efes Konsilleri'nde alınan kararları kabul eder. Vaftiz (ma'maditho), konfirmasyon (murun), evharistiya (kurbono), ruhbanlık (kohnuto), evlilik (nikâh), tevbe (itiraf) ve hasta yağı olmak üzere yedi sakramenti yerine getirirler.⁸¹

Süryaniler, rekâtlı, kıyamlı, kıraatli, secdeli namaz ibadetini günümüzde de devam ettiren yegâne Hıristiyan mezhebidir. Ruhaniler günde yedi vakit, halk üç vakit namaz (soluto) kılar.

⁷⁴Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, s. 150.

⁷⁵Sait Susin (ed.), *Resametinin 25. Yılında İstanbul, Ankara ve İzmir Süryani Ortodoks Metropoliti ve Patrik Vekili Mor Filüksinos Yusuf Çetin*, İstanbul: Matsis 2011, s. 21.

⁷⁶Akdemir, *İstanbul Mozağında Süryaniler*, s. 274, bkz. www.reyone.net.

⁷⁷Bkz. www.suryanikadim.org

⁷⁸<http://suryanikadim.org/kitaplar.aspx>, 10.09.2013.

⁷⁹<http://suryanikadim.org/haber.aspx?h=111>, 06.09.2013.

⁸⁰Bar Şawme, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, s. 15.

⁸¹Zeki Demir, *Süryani Kilisesi Öğretisine Göre Kilisenin Kutsal Yedi Gizi (Sır) ve Kilise İçindeki Tinsel İşaretler*, İstanbul: Zafer Matbaası 1995, s. 1-60.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Ninova Orucu, Büyük Oruç, Elçiler Orucu, Meryemana Orucu ve Milad Orucu adlarında beş tane yıllık oruçları, çarşamba ve cuma günleri tutulan haftalık oruçları vardır. Başta Kudüs olmak üzere kutsal yerleri ziyaret (souruthokadišto)'le hacı (makedşoyo) olurlar. Zekât anlayışı yoktur. Onun yerine kilise masraflarını karşılamak ve fakirlere yardım maksadıyla gönüllü olarak yerine getirilen ondalık (zıtko) ve sadaka uygulaması vardır. Hz. İsa, Hz. Meryem, aziz ve azizeleri anma şeklinde bayram ve ibadet günlerine sahiptirler.⁸²

Süryani Kadimler'in dini hayatı, sakramentler sebebiyle kilise ve ruhban odaklıdır.

SONUÇ

İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi ve İstanbul Süryanileri 1840'larda bu şehirde başlayan hayatlarını, cemaat ve kurumsal yapı olarak sürdürmektedir.

Metropolitlik, vakıfıyla, kütüphanesiyle, kitap yayımlarıyla, sakramentlerin uygulanmasındaki sorumluluğuyla antik ve Anadolu bir halkın İstanbul'da kök salmasında yol gösterici olma tutumunu devam ettirmekte, cemaatin sosyal, ekonomik, kültürel ve dini hayatına destek sağlamaktadır.

Gelenek, görenek ve adetleri bakımından Türkiye toplumuyla ahenkli bir yapıya sahip Süryaniler, bu şehre uyumda fazla bir güçlükle karşılaşmamışlardır.

Batıya süregelen göç ve Süryaniler arasındaki mezhepsel bölünme, kendi içyapıları açısından umut kırıcı bir durum olsa da hayat akmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Samuel, *İstanbul Mozaiğinde Süryaniler*, İstanbul: Promat Basın Yayın 2009.
- _____, *Dini Kurallarımız*, Glane/Losser (Hollanda): Bar HebraeusVerlag 1988.
- AYDIN, Cebrail, *Süryani Kadim Patriği Mar İğnatiyos I. Zekka Ayvaz'ın Türkiye'ye Ziyareti*, İstanbul: Süryani Ortodoks Kilisesi Metropolitliği 1982.
- BARSAM, I. Efrem, *Ruhsal Hazine Dua Kitabı*, çev. Samuel Akdemir, İstanbul: Arı Matbaacılık 1989.
- _____, *Zihniyetlerin Bahçesinde Deyruzzafaran Manastırı'nın Tarihi ve Mardin Abraşiyesi ile Manastırlarının Özet Tarihi*, çev. Gabriyel Akyüz, ed. İ. Özcoşar-H. H. Güneş, İstanbul: Prestij Reklam 2006.
- _____, *Saçılmış İnciler*, Arapça'dan Süryanice'ye çev. Hanna Dolapönü, Süryanice'den Türkçe'ye çev. Zeki Demir, İstanbul: Resim Ofset 2005.
- BAR ŞAWME, Tuma, *Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri*, Södertälje/İsveç: Nsibin Yayınları 1991.
- BİLGE, Yakup, *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*, İstanbul: Zafer Matbaası 1991.
- BROCK, Sebastian P. (ed.), *Saklı İnci*, İngilizce'den çev. Gabriel Rabo, c. I-II-III, İstanbul: Onur Ofset 2006.

⁸²I. Efrem Barsam, *Ruhsal Hazine Dua Kitabı*, çev. Samuel Akdemir, İstanbul: Arı Matbaacılık 1989, s. 1-173, Samuel Akdemir, *Dini Kurallarımız*, Glane/Losser (Hollanda): Bar HebraeusVerlag 1988, s. 1-96.

- ÇERME, Tomas, "SurpAsdvadzadzin Ermeni-Süryani Kilisesi", Tarih ve Toplum, sy. 202, İstanbul Ekim 2002, ss. 36-37.
- DEMİR, Zeki, *Habsus*, İstanbul: Anadolu Ofset 2013.
- _____, *Süryani Kilisesi Öğretisine Göre Kilisenin Kutsal Yedi Gizi (Sır) ve Kilise İçindeki Tinsel İşaretler*, İstanbul: Zafer Matbaası 1995.
- GÜNEL, Aziz, *Türk Süryaniler Tarihi*, Diyarbakır: Oya Matbaası 1970.
- ÖZCOŞAR, İbrahim, "19. Yüzyılda Mardin Süryanileri", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Kayseri 2006.
- RABO, Gabriel, "Süryani Diasporasında Kiliseler ve Toplumsal Kuruluşlar", Almanca'dan Türkçe'ye çev: Edip Bayındır, *Avrupa Birliği, Türkiye ve Süryani Göçü Sempozyumu*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi 26 Mayıs 2005.
- SÂKA, İshak, *Kenisetes-Suryaniyyetu*, Şam: Matabi'u Elif Bave'l-Edib 1985.
- SEYFELİ, Canan, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Süryani Kadim Kilisesi Örneği", *Süryaniler ve Süryanilik*, haz. A. Taşğın, E. Tanrıverdi, C. Seyfeli, c. I-IV, İstanbul: Orient Yayınları 2005, c. I, ss. 251-265.
- _____, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler (1847-1918)", *Süryaniler ve Süryanilik*, haz. A. Taşğın, E. Tanrıverdi, C. Seyfeli, c. I-IV, İstanbul: Orient Yayınları 2005, c. I, ss. 49-140.
- SUSİN, Sait, (ed.), *Resametinin 25. Yılında İstanbul, Ankara ve İzmir Süryani Ortodoks Metropoliti ve Patrik Vekili Mor Filüksinos Yusuf Çetin*, İstanbul: Matsis 2011.
- ŞAKARER, Truman, "Tarlabaşı Kilisesi Tarihi", İdem, sy: 7-8, İstanbul Kasım 2004, ss. 14-19.
- ŞİMŞEK, Mehmet, "Süryani Kadim Patriklik Nizamnamesi (1914)", SBArD, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Diyarbakır Eylül 2005, sy. 6, ss. 725-742.
- <http://www.reyono.net/menu.aspx?s=14&t=abrasiye>, 13.11.2012
- <http://suryanikadim.org/haber.aspx?h=111>, 06.09.2013.
- <http://suryanikadim.org/kitaplar.aspx>, 10.09.2013.
- http://suryanikadim.org/ortodoks_cemaati.aspx, 12.12.2012.
- http://suryanikadim.org/ortodoks_toplumu.aspx, 13.11.2012.
- <http://suryanikadim.org/yonetim.aspx>, 09.09.2013.